

N.Zh. Zhanatbekova, A.B. Abdulayeva, G.B. Issayeva

Zhetysu national university named by I. Zhansugurov, Taldykorgan
Guka_issaeva@mail.ru

TEACHING CRITICAL THINKING AS A KEY TO A COMPETITIVE FUTURE

Abstract. The article deals with methods and techniques of the technology of critical thinking development that can be used at the lessons of Informatics and ICT. These techniques allow to capture the interest of students to develop logical and creative thinking. Learning to think critically, the purpose of the application during training module: in front of the students in each issue, not only from the external point of view, a critical approach to peer into the deep inner meaning adaptation; critical thinking by inculcating the principles of trying to provide leadership. That is, the day the students access to the growing wider opportunity to participate in the success of effective communication processes and to develop critical thinking and research skills. Daily lesson by the teacher should be subjected to various changes in accordance with modern requirements. Take a lesson interesting and attractive depends on the skill of the teacher. Cambridge is one of the main goals of the program to teach critical thinking.

Key words: creative, critical, logical, thinking, technology.

ӘОЖ 378.147.88

Н.Ж. Жанатбекова, Ә.Б. Абдулаева, Г.Б. Исаева

І.Жансүгіров атындағы ЖМУ, Талдықорған қ., Қазақстан

СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ – БӘСЕКЕҒЕ ҚАБІЛЕТТІ БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Аннотация. Бұл мақалада информатика және АКТ сабақтарында білімгерлерді сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің әдістері мен тәсілдері қарастырылған. Аталған әдістер білімгерлердің пәнге деген қызығушылығын арттырып, логикалық және шығармашылық ойлауын дамытатындығы көрсетілген. «Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету» модулін оқыту процесі кезінде қолданудың мақсаттары: студенттерді алдына ұсынылған әрбір мәселеге, бергі сыртқы көзқарас тұрғысынан қарап қана қоймай, оның ішкі мәніне сыни көзқарас тұрғысынан терең үніле қарауға бейімдеу; сын тұрғысынан ойлану принциптеріне баулу арқылы лидерлік қасиеттерді қамтамасыз етуге тырысу. Яғни, білімгерлер күннен-күнге қолжетімділік артып келе жатқан анағұрлым кең коммуникациялық үдерістерге тиімді және ойдағыдай қатысуға мүмкіндік беретін сыни тұрғыдан ойлау мен зерттеу дағдыларын дамытуы керек. Оқытушының күнделікті өткізетін сабағы қазіргі заман талабына сай әр қилы өзгеріске ұшырап отыруы тиіс. Сабақтың қызықты, әрі тартымды өтуі ұстаздың шеберлігіне байланысты. Кэмбридж бағдарламасының негізгі мақсатының бірі – сыни тұрғыдан ойлауға үйрету. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі. Өзара оқыту арқылы ынтымақтастық пен серіктестікті тудырды, білімгерлер бір-бірінің ойымен де есептесуге ұмтылды, бір-бірін оқытты, сұрақтар қойып, жауап берді.

Түйін сөздер: шығармашылық, ойлау, сын тұрғы, логикалық ойлау, технология.

Сапалы білім – ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Сондықтан, қазіргі кезде білім берудің жаңа жүйесінің жасалынуы, білім мазмұны мен әдіс-тәсілдерінің жаңаруы - бәсекелестікке қабілеті мол, шығармашылық бағытта еңбектенетін, ой қабілетімен ерекшеленетін азаматты тәрбиелеуді көздейді.

Ұлы ағылшын ағартушысы Уильям Уарт жай мұғалім хабарлайды, жақсы мұғалім түсіндіреді, керемет мұғалім көрсетеді, ұлы мұғалім шабыттандырады деген екен. Соған байланысты, қазіргі таңда мұғалімдер алдында білім жүйесін заман талабына сай үйлестіре, жаңа үлгіде жүргізу міндеті туындап, білімге, бүкіл оқу-әдістемелік жүйеге жаңа талаптар қойылуда.

Осы мақсатты жүзеге асыра бастаудың бірден бір жолы - сындарлы оқыту технологиясы деуге болады.

Кембридж бағдарламасының негізгі міндеті – ұстаздардың білім, біліктілігін арттыру, педагогикалық тәжірибесімен ұстаздар арасында өзара бөлісу. Бұл бағдарлама бойынша сындарлы оқытуды жүзеге асыруда қамтылған жеті модульді сабақтарда ықпалдастырудың маңызы өте зор.

- Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер;
- Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету;
- Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау;
- Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану;
- Талантты және дарынды балаларды оқыту;
- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес білім беру оқыту;
- Білім берудегі басқару және көшбасшылық [1].

Оқытушының күнделікті өткізетін сабағы қазіргі заман талабына сай әр қилы өзгеріске ұшырап отыруы тиіс. Сабақтың қызықты, әрі тартымды өтуі ұстаздың шеберлігіне байланысты.

Кембридж бағдарламасының негізгі мақсатының бірі – сыни тұрғыдан ойлауға үйрету.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л.Стил, Куртис С.Мердит, Чарльз Тэмпл. Жобаның негізі Ж.Пиаже, Л.С. Выготский теорияларын басшылыққа алады.

Сын тұрғысынан ойлау бақылау, тәжірибе, толғану және пайымдау нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну, бағалау, талдау және синтездеуде қолданылатын әдіс болып табылады, сонымен қатар ол әрекет жасауға негіз, түрткі болуы да мүмкін. Сын тұрғысынан ойлау көбінесе бір нәрсені елестетуге, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекеттің жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерін енгізуге дайын болуды көздейді, ол ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге бейімділік пен басқаларды сын тұрғысынан ойлауға баулуды білдіреді [2].

«Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету» модулін оқыту процесі кезінде қолданудың мақсаттары: студенттерді алдына ұсынылған әрбір мәселеге, бергі сыртқы көзқарас тұрғысынан қарап қана қоймай, оның ішкі мәніне сыни көзқарас тұрғысынан терең үніле қарауға бейімдеу; сын тұрғысынан ойлану принциптеріне баулу арқылы лидерлік қасиеттерді қамтамасыз етуге тырысу. Яғни, білімгерлер күннен-күнге қолжетімділік артып келе жатқан анағұрлым кең коммуникациялық үдерістерге тиімді және ойдағыдай қатысуға мүмкіндік беретін сыни тұрғыдан ойлау мен зерттеу дағдыларын дамытуы керек [3].

«Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету» модулі бойынша оқытуда *Джиксо*– ұжымдық оқыту әдісін пайдалануға болады, оның мақсаты – жалпы мәселені алдымен жұпта, сосын ұжымда талқылау. Бұл жағдайда әрбір білімгер бір сәт өзін оқытушы ретінде сезінеді, оқуға деген жауапкершілігі артады. Білімгердің оқуға деген қызығушылығы артады, ұжымда жақсы қарым-қатынас қалыптасады, саналы тәртіп орнайды.

Мысал ретінде, аталған әдісті қолдана отырып өткізілген сабақты алуға болады. Ең алдымен топты жыл мезгілдері бойынша 2 топқа бөліп, I топқа: «Corel Draw бағдарламасында қарапайым мәтінді құру қалай жүзеге асады?», II топқа «Corel Draw көркем бейнелік мәтінді құру қалай жүзеге асады?» деген сұрақтарды жұпта, топта талқылап, постерді қорғау ұсынылды (1-сурет).

Сурет 1 – Білімгерлердің постер дайындау барысы

Мәтінді оқып болған соң, әр топ өздеріне берілген мәтіннің бөлігін постер арқылы қорғады. Постер жасау барысында бірінші топ басқа топтарға қарағанда логикалық ойлау қабілеттерінің жоғарғы деңгейде екендігін байқатты. Білімгерлер бұл топтық жұмысқа қызыға белсене қатысты. Білімгерлердің өзара пікірлерімен бөлісу, әңгімелесу, баяндау, өз ойларын постер жасау арқылы түсіндіріп беру, сұрақ-жауап кезеңдерінде жақсы байқалды. Нашар оқитын білімгерлер де өз ойын ортаға салып, қолынан келгенше тырысып бақты.

Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі [4].

Қызығушылықты ояту кезеңі бұрынғы білетін және жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Бұл кезеңді жүзеге асыруда «Топтау», «Түртіп алу», «Ойлану», «Жұпта талқылау», «Болжау», «Әлемді шарлау», «Кім жылдам» т.б. стратегияларды тиімді пайдалануға болады. Бұл кезеңде білімгер өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Яғни айту, бөлісу, ортаға салу арқылы жаңа білім жайлы ақпарат жинап, оны байырғы біліммен ұштастырады, ең негізгісі білімгерлердің сабақтағы белсенділігі артады.

Мағынаны тану кезеңінде білімгер жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Оның өз бетімен жұмыс жасап, белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Бұл кезеңде INSERT, Венн диаграммасы, Сократ шеңбері, ашық диалог, «Ойлан, жұптас, бөліс», «Ыстық орындық», TV шоу т.б. стратегияларды пайдаланған тиімді.

Бұл кезеңде білімгерлер жаңа тақырыпты жан-жақты талқылады, байқағаным топтағы деңгейі орташа білімгерде топтық тапсырма барысында өз үлесін қосты. Өзара оқыту арқылы ынтымақтастық пен серіктестікті тудырды, білімгерлер бір-бірінің ойымен де есептесуге ұмтылды, бір-бірін оқытты, сұрақтар қойып, жауап берді.

Ой-толғаныс кезеңі күнделікті оқыту үрдісінде білімгерлердің толғанысын ұйымдастыру, өзіне, басқаға сын көзбен қарап, баға беруге үйретеді.

Осы кезеңде «Бес жолды өлең», «Еркін жазу», «Семантикалық карта», «Т кестесі» стратегияларын әр сабақтың ерекшелігіне қарай пайдалануға болады.

Сын тұрғысынан ойлау сұрақ қоюдың, дәлелдеудің басты дағдыларын және төмендегі қабілеттерді дамытуды көздейді:

- айтқандарын негіздеуге және өмірлік тәжірибемізден «сабақ алуға» әзірлік;
- күн ілгері кесіп-пішіп қоюға ұмтылмай, сұрақ қою, тапсырма беру және басқалардың идеяларын сыни бағалау;
- өзінің пікірінді басқалардың сыни бағалауына және пікіріңіздің қате болуына ашық болу;
- идеяларды тексеріп, «шындықты» іздеуге ұмтылу.

Балаларға негізделген, әділ сын тұрғысынан ойлауды қалай дамыту керектігін көрсету қажет. Оларға сұрақ қою, негіздеу, болжам жасау мен модельдеу дағдыларын жаттықтыру қажет. Сын тұрғысынан ойлауға оқыту:

- қалай, қашан және қандай сұрақтарды қою қажет екендігі;
- қалай, қашан және қандай негіздеу әдістерін пайдалану керектігі туралы негізді шешім шығаруға үйрету дегенді білдіреді.

Бенджамин Блумның жіктеуінде *сын тұрғысынан ойлау* «бағалау» деген атпен ойлаудың алты дағдысының ең жоғарғысы болып табылады.

Оқытушы шеберлігі арқылы білімгерлердің білімді игеруге қызығушылығын ояту қажет. Ал ол сұрақ әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы білімгерлердің алдына жан-жақты мақсат қойып, іске асыруына жол көрсетеді.

Қорыта айтатын болсақ, осы жоғарыда айтылғандардың негізінде сабақты жаңа технология әдістерін қолдану арқылы жүргізу - білімгердің өзін-өзі дамытуына, өз біліміндегі олқылықтарды өзі тауып, өз сұрағына өзі жауап іздеп жан-жақты білім алуына көмектеседі.

ӘДЕБИЕТ

[1] Буч Г. Объектно-ориентированный анализ и проектирование с примерами приложений на С ++. –М.:Бином: СПб.: Невский диалект, 1998. -560 с.

[2] Советов Б.Я. Информационная технология. –М.: Высшая школа, 1994. -368 с.

[3] И.Г.Захарова. Информационные технологии в образовании. Учеб. пособие для студ.высш.учеб. заведений. М.:ИЦ «Академия», 2005. 192с.

[4] Е.В.Михеева. Информационные технологий в профессиональной деятельности. М.:Академия, 2006. -384с.

[5] Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учеб.пособие для студ.пед.вузов и системы повыш. пед. кадров.- М.: Издательский центр “Академия”, 2001-272б.

[6] Лапчик М.П. и др. Теория и методика преподавания информатики. М.:Академия, 2001. -624 с.

[7] В.А.Сластенина. Педагогика профессионального образования. М.: Акад., 2004. -368с.

[8] В.А.Попков, А.В.Коржув. Теория и практика высшего профессионального образования. М.: Академический проект, 2004. -428с.

- [9] М.Т.Громкова. Психология и педагогика профессиональной деятельности: Учебное пособие для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. -415с.
- [10] Дьюи Дж. «Школа и общество» (1925) – цит. по «Педагогическая лекция. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе» / Спец. прилож. К журналу «Лицейское и гимназическое образование», вып. 4, 2003 – с.
- [11] Килпатрик У.Х. «Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе» (1928) – цит. по «Педагогическая лекция. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе» / Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование», вып. четвертый, 2003 – с. 6.
- [12] Полат Е.С. «Современные педагогические и информационные технологии в системе образования». М. 2001. 272 бет.
- [13] В.Д.Симоненко. Технология. Сборник творческих проектов учащихся, 2-е издание. – М., 250 с.
- [14] Павлов М.Б. Технология обучения. – М., 2000. – 201 с.
- [15] Беспалько, В.П. Основы теории педагогических систем. – М., 2001. – 205 с.
- [16] Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. - М.: Педагогика, 1986. - 240с.
- [17] Дьяченко В.К.Генезис научного педагогического сознания (логико-исторический анализ) [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук / С.А. Днепров. - Екатеринбург, 2000. - 460 с.
- [18] Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие.– М.: Народное образование, 1998
- [19] Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М., 205 с.
- [20] Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся. Возрастная психология. №3. – С15-20.
- [21] Ильина Е.Н. Социальная педагогика: Курс лекций. М., 1986. – 256 с.
- [22] Лысенкова С.Н. Развитие мышления школьника. М.: Учпедгиз, 1935. С.128.
- [23] Шаталов В.Ф. Педагогическое мастерство (для учителей и родителей). – М., 2005.
- [24] Бидайбеков Е.Б. Развитие методической системы обучения информатике специалистов совмещенных с информатикой профилей в университетах Республики Казахстан: дисс. ... д-ра пед. наук.: 13.00.02. – М., 1998. – 153 с.
- [25] Медеуов Е.У. Формирование новой образовательной системы Республики Казахстан в эпоху информационных технологий //Труды II межд. Конгресса ЮНЕСКО «Образование и информатика». – М., 1996. – С.120-125.
- [26] Балыкбаев Т.О. Теоретико-методологические основы информационной модели формирования студенческого контингента ВУЗов: дисс. ... д-ра пед. наук.: 13.00.01 + 13.00.02. –Алматы, 2003. –298 с.
- [27] Нурбеков Б., Нурбекова Ж.К. Компьютерлік оқытушы жүйесіне қойылатын негізгі педагогикалық-психологиялық талаптар // Информатика негіздері. – 2002. – № 2. – 6-10 б.
- [28] Халықова Г.З. Информатиканы оқыту әдістемесі. А., 1999. – 250 б.
- [29] Шекербекова Ш. Мәліметтер қорын оқыту әдістемесі. –А., 1999. – 215 б.
- [30] Абдулкаримов Г.А.. Современные технологии в начальном образовании // Информатика и образование. – 1999. – № 3. – 108 с.

REFERENCES

- [1] Turmoils of. The object-oriented analysis and design with examples of appendices on With ++. – М.: biny: SPb.: Nevsky dialect, 1998.-560 pages.
- [2] Councils B. Ya. Information technology. – М.: The higher school, 1994.-368 pages.
- [3] I. G. Zakharova. Information technologies in education. Studies. a grant for stud.vyssh.ucheb.zavedeniye. М.: ITs "Academy", 2005. 192 pages.
- [4] E. V. Mikheyeva. Information technologies in professional activity. М.: akademiya, 2006. - 384 pages.
- [5] Polat E.S. New pedagogical and information technologies in an education system. Ucheb.Posobiye for stud.ped.vuz and system povysh. ped. shots. - М.: Publishing center "Akademiya", 2001-272b.
- [6] Lapchik M.P., etc. Theory and technique of teaching informatics. М.: akademiya, 2001.-624 pages.
- [7] V. A. Slastenina. Pedagogics of professional education. М.: Academician, 2004. - 368 pages.
- [8] V. A. Popkov, A. V. Korzhuyev. Theory and practice of higher education. М.: Academic project, 2004. - 428 pages.
- [9] M. T. Gromkova. Psychology and pedagogics of professional activity: Manual for higher education institutions. М.: UNITY-DANA, 2003. - 415 pages.
- [10] Dewey Dzh. "The school and society" (1925) – tsit. on "Pedagogical lecture. 2003/04 educational year. A method of projects at school" / Special prilozh. To the "Lyceum and Gymnasia Education" magazine, the issue 4, 2003 – page.
- [11] Kilpatrik U.H. "Method of projects. Application of target installation in pedagogical process" (1928) – tsit. on "Pedagogical sailing directions. 2003/04 educational year. A method of projects at school" / Special prilozh. to the "Lyceum and Gymnasia Education" magazine, the issue fourth, 2003 – page 6.
- [12] Polat E.S. "Modern pedagogical and information technologies in system of education". М of 2001. 272 Beth.
- [13] V.D.Simonenko. Technology. Collection of creative projects of pupils, 2nd edition. – М, 250 pages.
- [14] Pavlov M. B. Technology of training. – М, 2000. – 201 pages.
- [15] Bepalko, V.P. Bases of the theory of pedagogical systems. – М, 2001. – 205 pages.
- [16] Davydov V. V. Problems of the developing training: Experience of theoretical and pilot psychological study. - М.: Pedagogics, 1986. - 240 pages.
- [17] Dyachenko V.K. Genezis of scientific pedagogical consciousness (logiko-istorichesky analysis) [Text]: yew.... Dr.s ped. sciences / Page. A. Dneprov. - Yekaterinburg, 2000. - 460 pages.

- [18] Selevko G. K. Modern educational technologies: educational grant. – М.: National education, 1998
- [19] Galperin P. Ya. Vvedeniye in psychology. – М, 205 pages.
- [20] Kuzminan. V. Pedagogicheskoye skill of the teacher as factor of development of abilities of pupils. Age psychology. No. 3. – С15-20.
- [21] Пыинае. N. Sotsialnaya pedagogics: Course of lectures. М, 1986. – 256 pages.
- [22] Lysenkova N. Development of thinking of the school student. М.: Uchpedgiz, 1935. Page 128.
- [23] Shatalov V. F. Pedagogical skill (for teachers and parents). – М, 2005.
- [24] Bidaybekov E. Y. Development of methodical system of training in informatics of experts of the profiles combined with informatics at universities of the Republic of Kazakhstan: yew. ... Dr.s пед. наук. 13.00.02. – М, 1998. – 153 pages.
- [25] Medeuov E. U. Formation of new educational system of the Republic of Kazakhstan during an era of information technologies//Works II of inter@. Congress of UNESCO "Education and informatics". – М, 1996. – Page 120-125.
- [26] Balykbayev T. O. Teoretiko-metodologicheskoye bases of information model of formation of the student's contingent of HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: yew.... Dr.s пед. наук. 13.00.01 + 13.00.02. – Almaty, 2003. – 298 pages.
- [27] Nurbekov B., Nurbekova Zh. K. Kompyuterlik oytushy to the zhyesena ooylatyn negizgi pedagogikaly - psikhologiyaly q talaptrap//Informatics negizderi. – 2002. – No. 2. – 6-10.
- [28] Halovag Z. Informatikany oytu әдістемесі. And., 1999. – 250.
- [29] Shekerbekovash. Ml_metter oyn oytu әдістемесі. – And., 1999. – 215.
- [30] Abdulkarimovag. A. Modern technologies in initial education//Informatics and education. – 1999. – No. 3. – 108 pages.

Н.Ж.Жанатбекова, Ә.Б.Абдулаева, Г.Б.Исаева

Жетысуский национальный университет имени И.Жансугурова, г. Талдыкорган

УЧИТЬ КРИТИЧЕСКИ МЫСЛИТЬ – ЗАЛОГ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО БУДУЩЕГО

Аннотация. Статья освещает методы и приемы технологии развития критического мышления, которые можно использовать на уроках информатики и ИКТ. Эти приемы позволяют вызвать интерес студентов к предмету, развивают логическое и творческое мышление.

"Учимся мыслить критически," цель применения во время учебного модуля: перед студентами в каждом выпуске, а не только с внешней точки зрения, критический подход к взглядываться в глубокой адаптации внутренний смысл; критическое мышление, внушая принципы, чтобы пытаться обеспечить лидерство. Другими словами, доступ студентов ко дню растет более широкие и эффективные коммуникационные процессы, чтобы успешно участвовать в развитии критического мышления и исследовательских навыков. Ежедневный урок учитель должен подвергаться различным изменениям в соответствии с современными требованиями. Возьмите урок интересным и привлекательным, зависит от мастерства учителя. Кембридж является одной из основных целей программы научить критическому мышлению. Признание критического мышления в интересах значения захватывающих этапов мышления формируется. Студенты создали партнерства и сотрудничества на основе взаимного обучения мысли друг друга и преподавала стремились компенсировать друг друга, задавать вопросы, ответил.

Ключевые слова: творческое, критическое, логическое, мышление, технология.